

ВІДГУК
офіційного опонента про дисертацію
Мовчун Лариси Вікторівни
«Лінгвістична теорія і практика української римології»,
представлену на здобуття наукового ступеня
доктора філологічних наук зі спеціальності
10.02.01 – українська мова
(Київ, 2020. 590 с.)

Сучасні лінгвістичні студії зосереджені на дослідженні низки значущих, актуальних і перспективних напрямів, із-поміж яких антропоцентричний, лінгвокультурологічний, етнолінгвістичний та когнітивний підходи до вивчення зв'язків мови з її творцем, характеристики змодельованих етносом культурних перцептивних стереотипів як комплексних інтегративних феноменів, способів і засобів їх об'єктивації крізь призму суб'єктивних емотивно-оцінних значенневих планів різнорівневих мовних одиниць. Наукові студії спрямовані на вивчення проблем вербалізації індивідуально-авторських фактів мовомислення, відтворення ментального світу людини в поетичних текстах. У межах антропоцентричного, лінгвокультурологічного, етнолінгвістичного та когнітивного підходів усі мовні рівні постають у контексті національної культури, когнітивних структур мовної свідомості.

В українському науковому світі риму як об'єкт дослідження досить активно вивчали в літературознавчому ракурсі крізь призму особливостей віршування українських поетів (праці В. В. Ковалевського, І. В. Качуровського, А. О. Ткаченка, І. В. Лучука та інших учених). В українському мовознавстві рима досі була об'єктом фрагментарного аналізу, її вивчали в комплексі інших проблем, частково зосереджуючи увагу на фонологічній будові компонентів рими (І. Г. Чередниченко), на організації та дії законів фоніки (І. Г. Чередниченко), на семантичному аспектові

римування (В. В. Коптілов), граматичних законах утворення рим (І. Г. Чередниченко), ролі рими в словотворенні (А. Ю. Кримський, Ж. В. Колоїз), на особливостях синтактики римових слів (І. Г. Чередниченко) та ін. Предметом мовознавчого аналізу поставали й лінгвостилістичні параметри рими, зокрема її експресивний потенціал (А. П. Коваль, В. А. Чабаненко, А. К. Мойсієнко), жанрова специфіка (Н. О. Данилюк, А. К. Мойсієнко), дискурсивні, культурологічні та лінгвокультурологічні виміри (А. К. Мойсієнко, Г. М. Сюта), психолінгвістичні аспекти тощо. Ці дослідження були проведені за методиками низки окремих дисциплін, вузьких підходів, тому вони є неповними, фрагментарними. Водночас досі не було праці, підготовленої на ґрунті інтегративної методики, що передбачає використання декількох мовознавчих дисциплін із залученням матеріалів, які стали результатом різногалузевих філологічних підходів до вивчення рими. Отже, українське мовознавство не знає в науковому досвіді такого новаторського поєднання системно-структурного, дискурсивного, лексико-семантичного, стилістичного, лексикографічного, лінгвокогнітивного, лінгвокультурологічного та психолінгвістичного аспектів вивчення рими. Необхідність комплексного лінгвістичного дослідження та багатоаспектної характеристики рими, розбудова мовознавчої концепції рими і створення цілісної лінгвістичної теорії української римології та застосування її здобутків у науковій практичній діяльності зумовлюють актуальність рецензованої роботи.

У дисертаційній праці Л. В. Мовчун уперше в українському мовознавстві теоретично обґрунтовано, запропоновано та застосовано методику опису рими, створено цілісну лінгвістичну теорію рими із застосуванням новітніх лінгвокогнітивного, дискурсивного, лінгвокультурологічного, психолінгвістичного та лексикографічного підходів до її аналізу. Авторка праці запропонувала лінгвістичне визначення рими, змодельовала концепцію римового простору та здійснила його аналіз на основі поетичних та фольклорних текстів XIX – поч. XXI ст. У роботі

теоретично обґрунтовано і схарактеризовано одиниці римового простору (римове поле, римонім, римема), виокремлено дискурсивні та концептуальні римові різновиди, а також деформувальні види рим. Дисертантка виокремила й долучила до римової типології низку рим, а саме: риму-культурему, риму-міфологему, риму-ідеологему, риму-ідіологему, риму-гносеологему, риму-експресив, відносно оригінальну, абсолютно оригінальну, формально-акустичну, формально-графічну, дзеркальну анаграмну, атрибутовану цитатну, самостійну цитатну рими. У роботі визначено та схарактеризовано функції рими (персуазивну, верифікаційну, екземпліфікаційну і креативну) та ідентифіковано римові функції відповідно до змістової, синтактичної і прагматичної сутності рими як особливого мовного феномена; простежено історію української римографії, здійснено її періодизацію, обґрунтовано концепції нових типів римаріїв. Л. В. Мовчун уперше дослідила два неопубліковані словники рим І. Котляревського, долучила їх матеріали до наукового обігу.

Осмилення згадуваних проблем потребувало застосування як традиційних, так і нових дослідницьких методів. У роботі логічно поєднані загальнонаукові (загальнолінгвістичні) методи та прийоми із комплексом сучасних лінгвістичних. Особливістю дисертації є розроблення оригінальних римологічних методик, що стосуються експериментального вивчення асоціативних зв'язків між римонімами, аналіз окресленого фрагмента римового простору мови, дослідження рукописних словників рим. Методи діахронного і синхронного аналізу уможливили дослідження дефініювання рими, розвитку поглядів на римову класифікацію, вивчення історії римографії. Типологічний метод використано для класифікації рим і характеристики словників рим, метод моделювання – для виявлення структур образної репрезентації знань про риму в поетичному тексті, побудови римового поля і формування римового простору, співзвучної частини римових слів; лексикографічний метод застосовано для виявлення й дослідження масивів римових слів; метод опозицій – для ідентифікації

